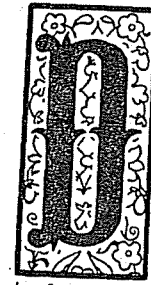


Felsefe

DIYALEKTİK FELSEFENİN TAHLİLİ

Ali BULUÇ



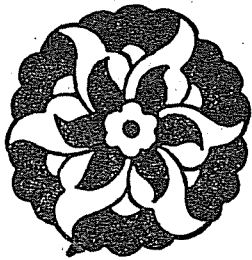
DİYALEKTİK felsefenin tarihi gelişimi, sistem olarak pek eski olmamakla beraber model itibarıyla tasavvuru, oldukça eskidir. XIX. asırda Avrupa ekonomisinin korkunç bir sınıf farklılaşmasına kaymasını bir türlü sindiremeyen Marx, burjuvazinin ağır baskısına kuvvetli bir tepki gösterip diyalektiği kurdu. Aslında onun amacı, eşyanın gerçek mahiyeti ve yönünü tayin etmek gibi ilmi bir gayret değil, sınıflar arası kopukluktan istifade ederek, ezilmiş sınıfın intikamını almaktır. Bunu gerçekleştirmek isterken de toplum çatışmasını eşyanın özündeki hakikate uydurmak kadar da zeki davrandı.

Marx'a göre eşya sürekli bir değişim halindedir. Her değişim, kanunlarıyla ilerleme kaydeder. Bu değişim yavaş, ama istikrarlıdır. Eşyanın yegâne özelliği, izafi oluşudur ki bundan ötürü, akışı stratejik (mevzii) dir. Bu akışın belirli bir hedefe doğru yöneltilmiş olduğunu ileri sürmek akıl dışı (irrasional) dir.

Eşyanın değişimi, birbirine zıt iki kuvvetin çarpışmasıyla mümkündür; yani eşyanın özünde taşıdığı çarpışma (zıtlık), değişimi zorunlu kılar. Aynı gerçeği kavramlar için de düşünebiliriz. «Her kavram, zıddıyla vardır ve kendisine ters düşen kavramı da kapsamaktadır. Hiç bir şeyin mücerretliği ve tek başına yalnızlığı (vahdeti) iddia edilemez; her hareket, eşit kuvvetle ve fakat ters yönde bir tepki yaratır. Var olan her şey kendi zıddıyla çarpışır (diyalektik). Varlığa hareket veren güç, bu çarpışmadır.»

Çarpışmada tek düzen aranamaz. Bir adım ileri atmak için iki adım gerideki çatışmanın sonucunu beklemek lazımdır. Evrende tek düzen, bir tez olmadığı için her tez, antiteziyle çarpışarak ilerlemeyi doğurur. Bu sürekli ve amansız çatışmadan sonra, antiteze, tez galip gelir, sentez doğar ve fakat o da bir günbaşka bir teze dönüşür; yani (galip de mağlup olur).

«Marx, son gerçeklik maddedir; gene de dünyanın bir mantık formülü gereğince geliştiğini düşünür. Hesel için tarihin gelişmesi bir satranç oyunu kadar mantığa uygundur. Marx'la Engels satranç kurallarını bırakmazlar, ama taşların, oyuncular karışmaksızın, fizik kurallarına



uyarak, kendi kendilerine kınıladıklarını sanırlar» (1)'.
«Geliştiği» davramını, «yönetildiği» kavramından dikkatle ayırdeden Marx için eşya yönetimi meçhul kalyor.

Bu çatışma toplum vakiasında da vardır. Sınıflar tez ve antitezdır. İki sınıf, iki ayrı strateji ve iddia taşır. Tarih bu iki sınıfın çatışmasından ibarettir. Bu iki sınıf, kâr ve ücret, yani burjuva ve proleterya (işçi), patron, ekonomik düzenin esasını teşkil ederler. Kâr'ın birikimini azınlığın, yahut burjuvanın elinde tutan, kapitalist düzen, ücretçi sınıfın çıkarlarını korumadığı gibi zorunlu menfaatlere için de onları ezer. Üstelik kapitalist burjuva devletçe korunmalıdır. Emekçi proleteryalari komünist partisi savunur. Amaç, üreticiye de üretimi nisbetinde tüketim hakkını tanımaktır.

Üretici ve tüketici iki ayrı tezdır. Ücret verdiği savaşı bir gün kazanacak ve kâr'ı yenip sınıfsız bir senteze, yani işçi düzenine ulaşacaktır. Sosyalist teori, çatışmada kapitalistler galip gelse de bunun sosyalizmin yerleşmesi için bir vesile olduğu iddiasındadır.

Eşyanın özünde, kaderine etki eden çarpışmayı önlemek için birtakım islahatlar ileri sürmek tarihi bilmemektir. O halde işçi sınıfı kendi düzenine yaklaşmak için eşyanın gerçeğinden hareket ederek, ezen sınıfa karşı savaşını vermekten yılmamalıdır. Din, ahlâk, sendika ve grev hakları maskesi altında daima patron sınıfın çıkarı korunduğu için, doğrudan doğruya bir ihtilâl, yeni sınıfsız toplum için gereklidir. Bu ihtilâl, eninde-sonunda kokuşmuş düzeni yıkıp yeni ve emeğe dayalı, işçi düzenininin gerçekleştirecektir. Bu sınıf diyalektiği, bütün dünya toplumlarının esasını teşkil ettiği için, savaş evrensel ve uluslararasıdır. Coğrafya, din ve milliyet söz konusu değildir; gaye, dünya halkları düzenini kurmaktır. Zaten coğrafya sevgisi, milliyet bağlılığı ve din aşkı bencildir. Meşhur İngiliz sosyalisti Owen: «Dinler; tüm insan hastalıklarının kaynağıdır.» derken, Marx: «Din bir afyondur.» diye bunu pekiştirir.

Özet olarak K. Marx'ın teorisi bundan ibarettir. Ayrıca Lenin, «Bir Adım İleri İki Adım Geri» adlı kitabıyla bunları ihtilâl tekniğine dökmüş, Mao da «Gerilla Taktikleri» kitabında mevzii çatışmadan hareketle milletler arasına sıratmıştır.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Batının gerçekten içinde bulunduğu bunalm ve krizler açısından Marx'ı bu noktada haklı görmemek mümkün değildir; ama yalnız Avrupa şartlarını göz önünde bulundurarak.

Bu diyalektik felsefeyi tahlile çalışırken belli başlı kavramları iyice tanımak zorundayız. Marx'ın temel kavramı, çarpışma ve eylemdir. Aynı zamanda felsefesini bu esas üzerinde oturturken de, onu toplum vakiasından eşyanın özüne de dayatmıştır. Önce çarpışma nedir; sorusunu halledelim. Her-

seyden evvel Marx, ilerlemeyi tekâmülün sınırından dikkatle ayrı tutmaya çalışmıştır. Çünkü onca tekâmül, çarpışmasız, sürekli ve insicamlı, tabii değişimdir; oysa bütün bu vâkıalar mistik, seçkin ve diyalektiği nefyeden önerilerdir.

Doğrusu Marx'ın da dediği gibi eşya sürekli bir değişim halindedir. İslâm'a göre ismine tekâmül dediğimiz bu değişim, çarpışma ile değil, anlaşma ile olur. Çünkü anarşi üzerinde kurulu hiç bir düzen sürekli ahengi sağlayamaz. Eşya, kanun ve düzendir.

Çarpışma kesin bir kavramdır. Vakiası iki yoldur:

1. Çarpışma bir çatışmadır; çatışma da birbirinden habersiz iki nesne veya varlığın tesadüfen zıt yönlerden aynı çizgi ve noktada karşı karşıya gelip vuruşmasıdır ki bu, tamamıyla tesadüfî bir olaydır. Meselâ trafik kazaları gibi...

2. Çatışma şuurlu bir şekilde kin, nefret ve intikam hislerinin oluşturduğu, hattâ yüksek değerlerden sıyrılmış hileli zekânın da karıştığı bir savaş olayıdır. Bunda tesadüf yoktur; zekâ, kin, nefret, hirs... kısaca şuur vardır. Bu da bir düellodur.

Acaba Marx, bu iki şıktan hangisiyle çarpışmayı izah etmiş ve eşya ile toplum olaylarını bu doğrultuda biçimlendirmiştir?.

Eğer birinci şıkkı kabul edecek olursak, o takdirde eşyanın bütününde, kör bir tesadüf, geleceği meçhul ve bilgisizlik zorunlu olarak kendini kabul ettirir. Bu görüş, yalnız Marx'ın değil, bütün Avrupa filozoflarının düşünüşüne esas olmuştur. İkinci şıkkı Marx, tartışma konusu yapmaktan kaçınıp konuyu metafiziğe taşımak istememiştir. Zaten «hiç bir şey mücerret ve tek başına değildir» demekle bütün eşyayı yöneten üstün zekâyı reddetmektedir.

Burada üstün zekânın gerçekliğini göstermemiz gerekir; oysa konumuzu açacağından bunu ileriki sayılara bırakıyoruz. Buna göre üstün bir zekâ yönetimini, yani satranç oyuncularının hiç olmazsa kendi iradelerini tanıyacak olursak, eşyanın muazzam bir kontrol altında bulunduğu sonucuna ulaşırız. Marx ve Engels, satranç taşlarının kendiliklerinden, fizik kanunlarınca oyunu sürdürdükleri iddiasına kapılmakla felsefelerinin en affedilmez boşluğunu genişletmişlerdir. Zira taşlar kukladır ve oyunun sonucu, oyuncuların lehine veya aleyhinedir.

Üstün zekânın sonucu âhenk ve kanundur. Oysa Marx, bütün gelişmeleri, çatışmayla izaha kalkışırken, eşyanın gerçeğini tahrif ettiği gibi, geleceğini de belirsiz bir karanlığa boğmuştur. Çünkü ne toplumların tarihi öyledir ve ne de istikbâlin öyle olacağı hususunda hiç kimse bir keramette bulunamaz. Niçin bütün ilerlemeler çatışmayla gerçekleşsin? Kin ve nefretin doğurup beslediği amansız kavga-dan sonra kimler ve neler sağ-salim, zinde, sıhhatli ve yeni medeniyetleri kurmaya hazır ve elverişli çı-

kabiliyor? Hangi gelişme ve sentez, bu kin ve savaşla oluşmak ister? Bâtil üzere kurulmuş, dengelessiz bir Kapitalizm düzenini yıkmak için, kinle savaşan bütün sosyalist ihtilâller, şimdiye kadar kaç milyon insanın ölümüne sebep oldu ve kaç milyon insanı umutsuzluktan kurtarıp iyimser, mesut ve huzurlu bir hayata kavuşturabildi?

Komünistler galip gelmek için savaşlar, fakat asla yenilgiden yılmazlar. Çünkü bu, onlarca ileriki bir zaferin girişimidir. Halbuki her savaşın sonunda gelişme değil, gerileme başlamıştır. İnsan haklarını elde etmek ve haksızlığı bertaraf etmek için dünya, ikiye ayrılıp 1914'te savaştı ama, 1945'in Hiroşima'sını da doğurdu. Ve 1950'lerden sonraki kutuplaşma üçüncü bir genel yıkıma hazırlık halindedir. Dünya zehirle, bakteri ve nükleerle telef olsa bilimsu Komünizmden kim bahsedebilir? Üçüncü dünya boğuşması atom ve nükleer silâhlarla olacağı muhakkaktır; ama dördüncü dünya savaşının taş ve sopalarla olacağı daha kesindir.

Marx: «yalnızca içinde sınıflar ve sınıf düşmanlıkları olmayan bir düzende toplumsal evrimler, politik devrimler olmaktan çıkacaktır.» der. O, İslâm medeniyeti inkişafını diyalektik taassubuna kapılmadan inceleyebilseydi elbette madde yerine, bu fikre tapacaktı. Ama bugün çatışma, sınıfsız bir topluma doğru yönelip sonra yeni bir sınıf çatışması korkusundan kurtulamıyorsa o vakit hiç bir gelişmenin kavgasız olamayacağı gerçek değil mi? Tekâmülü inkâr etti, lâkin zıtlarla yüklü değişim teorisiyle de hiç bir ilerlemenin müjdesini de veremedi.

Bugünkü savaşlar cidden ekonomiktir; ne var ki sınıflar arası değil, uluslararasıdır. Hele iki sınıfsız toplum oldukları iddiasında olan Çin ve Rusya'nın ikide bir sataşması, barışı ebediyen tehlikeye düşürüyor.

Toplum bir bütün olarak, elmanın iki yarısı, yalnız işçi ve patron sınıflarından ibaret değildir; işçi ile patron arasında çalışan personel kitlesi; belki her iki sınıfı da aşar. Kapitalizmin azınlık patron hakimiyeti ne kadar haksızsa, komünizmin bu personel sınıfına karşı kurduğu mutlak işçi hakimiyeti de öylesine haksızdır. Kaldı ki emeğe dayanan bilek hakimiyetinin, kafa gücünü köreltiğini 20. asrın dünyası müşahede halindedir. Son bir asır zarfında Rusya ve Çin'in bir filozof veya dünya çapında bir mütefekkir yetiştiremeyişinin sebebini biraz da bunda aramak lazımdır. Dostoyevski gibi Batı kültür ve emperyalizmine, yerli üretim ve Rus kültürüyle tarihi bir çıkış yapan mütefekkirler, unutulmamalıdır ki Bolşevik Rusya'sının değil, Çarlık Rusya'sının ürünüdür. (İvan Denissoviç'in Bir Günü) adlı romanıyla Nobel armağanını kazanan Aleksander Soljenisti ise işçi düzenine tepki göstermiştir.

İlim sürekli olarak değişim halindedir. On sene önceki teoriler veya gerçek bilinenler, bugün yeni inkişaflarla iflâsa mahkûm ediliyor. Asrımız atom

nazariyesinden sonra Kuvant teorisiyle Marxizmin diyalektiği, birdenbire sarsıldı. Çünkü atomun elektronları çekirdeğin etrafında saniyede 420 milyon kere dönmekle Marx'ın eşyanın özünde gördüğü MADDE kavramını allak-bullak etti. Kuvant'a göre MADDE asıl çığırından çıkıp ENERJİ'ye dönüşüyor. Ve eşya, maddeden değil, enerjiden ibarettir, prensibi, Marxizme münakaşa hakkı tanımıyor.

Fakat ister madde veya isterse enerjiden mürekkep olsun, mutlak mânada, vakta halinde realite bir EŞYA vardır. Marx, eşyanın kökünde maddeyi gördü; pozitif ilim bugün enerjiyi görüyor. Bu iki hipotez de İslâm için hiç bir anlam ifade etmez. Çünkü İslâm'a göre, eşyanın temelinde yatan AŞK ve SEVGİ'dir. Eşya insanın, insan ise eşya ile beraber Allahın hizmetindedir. Bu hizmet anlayışında ne zorlama, ne tezat ve ne de hoşnutsuzluk vardır; yalnız ve yalnız itaat, memnuniyet ve rahmet söz onusudur. Bize göre eşyaya hâkim olan tek ve gerçek kanun DEVRİM değil EVRİM'dir.

Marx'ın yanlısı öyle bedihdir ki her ilim bunu çürüğe çıkarabilir. Biyolojiden misal verebiliriz. Meselâ, bir zigot'un teşekkülü için, spermanın rahimdeki yumurta ile birleşmesi lazımdır. Doğrusu sperma ve yumurta ayrı tezler, zigot ise sentezdir; ama bu birleşme için kadını erkeğe, erkeği kadına yaklaştırıp spermayı yumurtaya ulaştıran vâkıa, kin, nefret, çarpışma ve intikam duygusu mu; yoksa ailevi duygunun beslediği sevgi, aşk, merhamet, zevk, anlayış, arzu ve istek mi? Yüreklere ve vücutlar arasında imzalanan o yüce aşk yüklü vuslat ile, ünsiyet ve fitrat kanunudur ki iki ayrı cinsi zevk ve istekle birleştiriyor, çarpıştırıp tikişindirmiyor. Diyalektik bunun neresinde?

Eşyanın tekâmülü çelişkinin kader tayiniyle değil, en üstün zekânın, mutlak varlığın takdiriyledir. O'nun zatının sıfatları bu kâinata tecelli ediyor. Elbette her şeyde aşk olacak, rahmet olacaktır. Aksi ise mutlak mânada anarşi ve düzensizliktir.

Eğer Marx'ın dediği gibi gerçekten bu çatışma sâbit hakikatsa, toplum düzeninde şimdiye kadar hiç bir düzenli, müreffeh sınıfsız bir toplum kurulamamıştır, ilerde de kurulamayacaktır. O halde insanoğlunun geleceği meçhul, mutsuz ve amansız kavgalarla sürüp gidecektir. Böyle bir yaşamın, umut ve hülyâ beslemenin nesiller gözündeki değer hükmi nedir? Heran tarümâr olup kör bir madenin intiharına kurban gideceksek niçin yaşıyoruz? Nasıl uluslararası bir savaşın bütün medeniyeti yerle bir edeceği matematik ve ilmi bir gerçekse, bir milletin bünyesinde patlak verecek toplumlararası savaş da, o milletin varlığında aynı yıkımı yapacaktır. Bir gelişme kendisinden öncekine hürmet ve değer tanımadan nasıl kendisinden sonrakine güvencenle bakabilir.

Ama zaten Marx bu iddiada değildir. Çünkü «bu yeni tez de zamanla başka teze dönüşür» diyor. Görülüyor ki Marx'ın vâdettiği sınıfsız toplumun bir sürekliliği bile yoktur. Süreksiz ve artık tekrarımdan nefret edilen kısa ömürlü bir düzen için hangi insanoğlu bunca savaşı göze alabilir?

Ancak Marx'ı bu sonuca zorlayan devrinin haklı sebepleri vardı. Feodoliteden yeni kurtulmuş o günkü Avrupa, gerçekten burjuvazi idaresini kurup büyük çoğunluğu işçi ve köylü olan emekçileri gereğinden fazla ezmişti. Kapitalistlerin aç, biilâç ve çıplak köylü çocuklarını, erginlik çağına ulaşmamış zavallı sıçcağızlarını günde 18 saat çalıştıyorlardı. Her taraf insafsızlık, vahşet, ahlâki bunalm ve dengelessizlikle kavruluyordu. Sınıf farklılaşması derinleşmiş, ezenler ve ezilenler iki zıt kutupta birikmişti. Zaten din görevini unutup düzene alkış tutan bu müesseseydi. Böylece Marx bu hisler altında toptan bütün değerleri inkâr etti ve her şeye rağmen, işçi ıstırahını kalbinde taşıyarak, haklı bir dâvâ peşinde olduğuna hayatının sonuna kadar kuvvetle inandı.

Onun hatası şuydu ki, eşyanın gerçeğini içinde bulunduğu toplumun şartlarıyla izah etti ve sınıfsız bir toplum olacağı gerçeğini reddetti. Hele bütün tarihi, bu diyalektikle tefsir etmesi, onu haklı çıkışında yalnız bıraktı. Çünkü tarih, sınıfsız toplumlar vardı. Osmanlı İslâm toplumu gibi... Bu top-

lumun üst-yapı, alt-yapı gelişmesi yoktu. Ve her nasılsa Marx'ın dikkatini çekmiş ve Osmanlı toprak düzenini Asya Tipi Üretim Tarzı diye vasıflandırmıştı. Marx, Osmanlı toplumuna, yani ekonomi düzenine eğilmeye karar verdiği zaman ölüm eşğindediydi.

Bugün Osmanlı'nın sınıfsız toplum düzenini kurduğu, aydınlarımızca kabul edilmiyor; çünkü onlarca imkânsızdır. Bu alanda birkaç basiretli yazardan ve tek ciddi bir dergimizden başka çalışma yoktur. Ama Osmanlı toplumunun, dinamikliğine rağmen. 600 sene zarfında kapitalist ve sosyalist hiç bir kıvılcığa sahne olmaması, onun sınıfsız ve âdil oluşuna yegâne delildir. Çünkü İslâmın dünya görüşü bunu gerektiricidir. İslâm ekonomisi ve hukuku, toprak dağıtım ve üretim tarzı, bugün dünya ilim tartışmasına meçhuldür. Unutmamak gerekir ki, sınıf diyalektiğine dayanmayan hiç bir toplumda ne kapitalizm ve ne de sosyalizm hareketleri görülemez. Çünkü sosyalizm, kapitalizme bir reaksiyondur, ezilmiş sınıf haklarının savunmasıdır. Halbuki Osmanlı'nın ezilmiş milleti yoktu. Kapitalist hareketler de Tanzimatla beraber, Ceride-i Havadis gazetesiyle başlar, Cumhuriyetten sonra kökleşir. Biz, Batılılaştıkça sınıf farklılaşmasına kaydı ve gerçek sınıf ayrılığı bütün yöntemleriyle teşekkül etmediği halde, bugün Türkiye'de ihtilâli sosyalist hareketler başlamıştır.

İslâm Medeniyeti Sizindir!

**OKUYUNUZ
OKUTUNUZ
ABONE OLUNUZ
ABONE BULUNUZ.**

İslâm Medeniyeti